

Michał Latawiec

"Rozwój myśli ekologicznej w Polsce i w Rosji - wybrane aspekty", Jacek Łapiński, Gajirbeg M. Abdurahmanov, Lublin 2005 :
[recenzja]

Studia Ecologiae et Bioethicae 3, 567-569

2005

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

go czytelnika. Informacje jest łatwo zapamiętać poprzez liczne zdjęcia, krótkie i zwięzłe komentarze, które zawierają całą istotę danego problemu. Podanych jest wiele przykładów do zrozumienia danej kwestii. Książka zawiera także słownik wyjaśniający trudniejsze znaczenia słów. Na końcu są podane „Przydatne adresy” np. organizacje ekologiczne z siedzibą w Warszawie jak też są podane adresy organizacji zagranicznych np. Światowy Instytut Zasobów z siedzibą w Washingtonie. Książka zawiera też bibliografię, indeks oraz źródła ilustracji, fotografii, rysunków i grafiki.

Ogólnie poleciłabym tę książkę jako uzupełnienie wiedzy w zakresie ochrony środowiska ze względu na jej przystępność, liczne ilustracje, mapy, fotografie.

Olga Łabanowska

Jacek Łapiński, Gajirbeg Abdurakhmanov, ***Rozwój myśli ekologicznej w Polsce i w Rosji – wybrane aspekty***, Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu, Lublin 2005, ss. 161.

Recenzowana książka jest autorstwa trzech autorów i została podzielona na dwie części. Pierwsza dotyczy myśli ekologicznej w Polsce, druga zaś myśli w Rosji.

Ks. dr Jacek Łapiński jest adiunktem w Katedrze Ekologii Człowieka, Instytutu Ochrony Środowiska na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Rozprawę doktorską na temat „Cywilizacyjno-kulturowy fenomen Homo Faber” obronił w 1996r. Jest autorem wielu prac poświęconych tematyce ochrony środowiska. Gajirbeg Magomedovich Abdurakhmanov to doktor nauk biologicznych na wydziale ekologii, profesor Uniwersytetu w Dagestanie. Kalimat Muchtarovna Aliłova, doktor filozofii, profesor Uniwersytetu w Dagestanie.

Celem prezentowanej publikacji jest, jak pisze Łapiński, *zwrócenie uwagi na to, co działo się w obszarze ekologii i ochrony przyrody w Polsce i w Rosji* (str. 9). Książka ta jest jedynie rodzajem dokumentacji historii nauki, dotyczącej rozwoju samej ekologii, jak i myśli ekologicznej w Polsce i w Rosji. Czytelnik nie odnajdzie tu szkiców ewoluowania teorii ekologicznej na świecie. Ks. dr Jacek Łapiński celowo unika odniesień do rozwoju myśli ekologicznej na świecie, by nie ukazywać na tym tle udziału Polaków. Jak sam pisze, czyni to z dwóch powodów. Po pierwsze, nie czuje się kompetentny, by dokonać takiej syntezy, po drugie zaś, już takiej syntezy w dużej mierze dokonał ks. prof. dr hab. Stanisław Zięba.

Część pierwsza, którą przedstawia Jacek Łapiński to: *Zarys dziejów myśli ekologicznej w Polsce* (str. 13-117). Autor podzielił ją na 10 głównych rozdziałów, które zatytułował kolejno: Początki idei ekologicznych w działaniach ochronnych przyrody w Polsce (str. 16-17). Badania ekologiczne i ochrona przyrody w Polsce w okresie zaborów (połowa XIX – początek XX w.) (str. 17-23). Problematyka ekologiczna obecna w badaniach polskich naukowców w okresie przed I wojną światową (str. 23-25). Ekologia w Polsce w okresie międzywojennym (1918-1939) (str. 25-30). Ekologia w Polsce w okresie po drugiej wojnie światowej (str. 30-81). Ekologia w Polsce w okresie 1980-2000 (str. 81-90). Główne kierunki badawcze ekologii w Polsce w okresie powojennym (str. 90-98). Braki ekologii w Polsce okresu powojennego i współczesnego (str. 98-100). Ekologia w Polsce u progu XXI wieku (str. 101-105). Postulowane przyszłościowe kierunki rozwoju ekologii w Polsce (str. 105-110).

Natomiast Gajirbeg Abdurakhmanov oraz Kalimat M. Aliłova podjęli się prezentacji w drugiej części myśli rosyjskiej. Ta część zatytułowana *Rozwój tendencji ekologicznych w naukach przyrodniczych Rosji na tle uwarunkowań historycznych i kulturowych* (str. 119-158) składa się z pięciu głównych rozdziałów. I tak są to kolejno: Inicjatywy proekologiczne w czasach średniowiecza (str. 121-124). Działania proekologiczne po okresie średniowiecza (str. 124-126). Idee ekologiczne w czasach caratu – od okresu Oświecenia do wybuchu Rewolucji Październikowej (str. 126-146). Ekologia w Rosji w okresie po Rewolucji Październikowej (str. 146-154). Środowisko a człowiek – ostatnie trzydziestolecie XX wieku (str. 155-157).

Po przeczytaniu pierwszej części czytelnik zgodzi się z twierdzeniem, że *jest to swoiste sprawozdanie o zdarzeniach, jakie miały miejsce w obszarze badań ekologicznych w Polsce To również próba raportu o sprawach, jakie podejmowali polscy naukowcy w kwestii ochrony przyrody i ochrony środowiska naturalnego* (str. 9).

Podstawy pod ekologię w Polsce dał czas rozwijania idei ekologicznych w obszarze przyrodoznawstwa, krajoznawstwa, ochrony przyrody itp. W przekonaniu Autora trudno jest sklasyfikować działania o charakterze ekologicznym w sferze ekologii. Jednak te konieczne, aczkolwiek mało widoczne, inicjatywy są fundamentem ekologii. W Polsce historia ekologii zaczyna się w XX wieku. *Powyższe względy skłaniają mnie do podjęcia próby uchwycenia dziejów myśli ekologicznej – swoistej panoramy problematyki ekologicznej (a być może i samej ekologii) w Polsce* (str. 14).

Zdaniem Autora, w Polsce można wyróżnić trzy trendy przemian. Pierwszy wyrasta z antropocentryzmu. *W tych to czasach działanie określane współcześnie jako proekologiczne dokonywały się w obszarze krajoznawstwa i ochrony przyrody* (str. 111). Drugi trend myślenia ekologicznego, który pojawił się po zakończeniu II wojny światowej odwoływał się do biocentryzmu. *Być może takie nastawienie ekologii przyrodniczej sprawiło, iż w ramach tego trendu myślenia o przyrodzie badacze wielokrotnie starali się zgłębić tajemnice przyrody a jednocześnie (a być może*

nieświadomie) odseparować od niej człowieka (str. 112). Trzeci trend myśli ekologicznej ma charakter uniwersalny. W nurcie tym można dostrzec próby ponownego połączenia człowieka z przyrodą. Za Autorem śmiało powtórzyć można: *wydaje mi się, iż to jest przyszłościowy kierunek myślenia ekologicznego* (str. 112).

Autorzy części rosyjskiej również zwracają uwagę na praktyki konieczne w działaniach ekologicznych. *W Rosji jednym z cenniejszych źródeł ludowego doświadczenia ekologicznego były dziedziczone z pokolenia na pokolenie instrukcje z XVIII i I połowy XIX wieku, kierowane do chłopów przez oficjalistę lub wiejskiego starostę. Utworzone w Rosji w roku 1765 Wolne Towarzystwo Ekonomiczne stało się jednym z ważniejszych instrumentów racjonalnego wykorzystania ludowego doświadczenia w czerpaniu z przyrody* (str. 120).

Abdurakhmanow uwagę zwraca szczególnie na doświadczenie ludzi. To dzięki niemu możemy dziś właściwie zachowywać się wobec przyrody. *Tysiącletnie doświadczenie różnych narodów stało się podstawą dla współczesnych nam, którzy kształtują swoje wyobrażenie o tym co „można”, a czego „nie można” robić w naszym „współczesnym domu” jakim jest Ziemia* (str. 120).

Ważnym elementem książki jest Przedmowa (str. 7-12). W niej odnalazłem, według mnie, bardzo potrzebne wyjaśnienia pojęć takich jak ochrona przyrody czy ochrona środowiska. Jak sam Autor pisze: *Analizując poczynania naukowców polskich niekiedy trudno jest jasno rozgraniczyć czy mamy do czynienia ze sferą badań stricte ekologicznych czy też już z działalnością usytuowaną w obszarze ochrony przyrody czy ochrony środowiska* (str. 10).

Czytelnik z pewnością zauważy różnice pomiędzy obiema częściami. Prezentowana myśl ekologiczna w Polsce jest systematycznym zarysem dziejów. Łapiński metodycznie prezentuje zarówno wybrane kierunki badawcze, jak i główne ośrodki badawcze. Jednak, jak sam Autor zaznacza, książka ta nie rości sobie praw do bycia syntezą. W części rosyjskiej zaś, Autorzy skupili się głównie na rozwoju tendencji i teorii ekologicznych w ujęciu historycznym i kulturowym.

Na szczególną uwagę zasługuje bardzo bogata literatura zamieszczona w *Bibliografii*. Z całą pewnością może ona stanowić źródła dla dalszego pogłębiania zainteresowań czytelnika. I w tym znaczeniu usprawiedliwione stają się słowa Łapińskiego: *Czytelnik usilnie proszony jest potraktować niniejszą publikację nie jako opracowanie całościowe, lecz jedynie jako rodzaj przyczynku do badań nad ekologią w Polsce* (str. 9).

Po lekturze recenzowanej publikacji każdy czytelnik z pewnością zgodzi się z opinią Autora: *Niewątpliwie, prace te wyciągają na światło dzienne wiele nieznanых wątków „polskiej” ekologii. Nie mniej jednak, można mieć nadzieje, iż obecny materiał faktograficzny przysłużył się w jakimś stopniu do realizacji przez współczesną ekologią w Polsce swoich zadań, a być może stanie się również małym wkładem w dziedzictwo nauki jako takiej* (str. 113).

Michał Latawiec